

Κοινή Ομάδα Εργασίας Ορθόδοξων και Ρωμαιοκαθολικών Άγιος Ειρηναίος

Ορθόδοξος Συγ-γραμματέας:

Καθηγ. Δρ. Νικόλαος Λουδοβίκος
Χορτιάτης 57010
Θεσσαλονίκη
Greece / Griechenland
Phone: +30-2310-348004
Telefax: +30-2310-300360
E-mail: nloudovikos@aeath.gr

Ρωμαιοκαθολικός Συγ-γραμματέας:

Dr. Johannes **Oeldemann**
Johann-Adam-Möhler-Institut f. Ökumenik
Leostr. 19 a, 33098 Paderborn
Germany / Deutschland
Phone: +49-5251-8729804
Telefax: +49-5251-280210
E-Mail: J.Oeldemann@moehlerinstitut.de

Ανακοινωθέν – Bose 2012

Η Κοινή Ομάδα Εργασίας Ορθόδοξων και Ρωμαιοκαθολικών Άγιος Ειρηναίος πραγματοποίησε την ένατη συνεδρίασή της από τις 31 Οκτωβρίου έως τις 4 Νοεμβρίου 2012 στη Μονή Bose στη Βόρεια Ιταλία. Εκ μέρους της μοναστικής κοινότητας του Bose, στην οποία ανήκουν αδελφοί και αδελφές από διάφορες Εκκλησίες, ο Ηγούμενος Enzo Bianchi καλωσόρισε τα μέλη της Ομάδας Εργασίας και τους ευχήθηκε μία εποικοδομητική συνεδρίαση. Οι καθημερινές ακολουθίες της Κοινότητας του Bose δημιούργησαν μία ατμόσφαιρα πνευματικότητας, την οποία εκτίμησαν ιδιαίτερος οι συμμετέχοντες. Ο τοπικός Επίσκοπος της Biella, Gabriele Mana, εξέφρασε την εκτίμησή του για την οικουμενική δραστηριοποίηση της Κοινότητας του Bose και μετέφερε χαιρετισμούς στα μέλη της Ομάδας Εργασίας εξ ονόματος της Συνόδου των Ιταλών Επισκόπων.

Υπό την προεδρία των δύο συμπροέδρων της Ομάδας Εργασίας, Επισκόπου Magdeburg Δρ. Gerhard Feige, προέδρου της Οικουμενικής Επιτροπής της Συνόδου των Γερμανών Καθολικών Επισκόπων, και του Μητροπολίτη Δρ. John Yazigi, Μητροπολίτη Ευρώπης του Ορθόδοξου Πατριαρχείου της Αντιόχειας με έδρα το Παρίσι, συσκέφθηκαν τα μέλη στη φετεινή συνεδρίαση για τη σχέση μεταξύ του Πρωτείου και της Συνοδικότητας στην Καθολική και την Ορθόδοξη Εκκλησία. Αφού σε προηγούμενες συναντήσεις τους είχαν εξετάσει την ιστορική εξέλιξη από την πρώιμη Εκκλησία έως και το 19ο αιώνα, επικεντρώθηκαν αυτή τη φορά στην Τοπική Σύνοδο της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στα έτη 1917-1918, και στη Δεύτερη Βατικανή Σύνοδο. Τα αποτελέσματα των διαλέξεων και των διεξοδικών συζητήσεων συνοψίστηκαν από τα μέλη στις ακόλουθες θέσεις:

(1) Η Τοπική Σύνοδος της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στα έτη 1917-1918 ήταν μία απάντηση όχι μόνο σε εξωτερικές ιστορικές συνθήκες (δημοκρατικές εξεγέρσεις στην κοινωνία, κ.λπ.) αλλά και στην ανάγκη για εσωτερικές μεταρρυθμίσεις εντός της Εκκλησίας. Η Σύνοδος αποτελείτο όχι μόνο από επισκόπους, αλλά και ιερείς και λαϊκούς, διότι η αποξένωση μεταξύ των επισκόπων και των ενοριών έμοιαζε να είναι τόσο μεγάλη, που υπήρχαν επείγοντα θέματα ποιμαντικής φύσεως που έπρεπε να συζητηθούν και ν' αποφασιστούν με τη συμμετοχή ιερέων και λαϊκών. Παράλληλα, αναγνωρίστηκε, ακόμη και μέσα από την Εκκλησία, ότι στις διαδικασίες μεταρρύθμισης της Εκκλησίας πρέπει να συμμετέχουν εξίσου ιερείς και λαϊκοί. Η θεολογική θεμελίωση αυτής της συμμετοχής βασίστηκε στη διδασκαλία της «Sobornost» και στην παύλεια εικόνα της Εκκλησίας ως Σώματος Χριστού.

(2) Στο πλαίσιο της κυριαρχίας του κράτους στην Εκκλησία τα προηγούμενα διακόσια χρόνια («συνοδική εποχή») ανέπτυξε η Ρωσική Τοπική Σύνοδος του 1917-1918 ένα μοντέλο ηγεσίας της Εκκλησίας που συνδυάζει την ύπαρξη Πρώτου (αποκατάσταση του Πατριαρχείου) και συνοδικά στοιχεία. Λόγω της επανάστασης των Μπολσεβίκων και των συνεπειών της το μοντέλο αυτό δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί στη Ρωσική Εκκλησία. Παρόλα αυτά, αυτό εξακολουθεί να είναι επίκαιρο με ορίζοντα τη σχέση μεταξύ του Πρωτείου και της Συνοδικότητας, η οποία λαμβάνει διαφορετικές μορφές σε επιμέρους Αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες.

(3) Για μία καλύτερη συνεννόηση θα πρέπει να λάβουμε υπόψιν το γεγονός ότι οι ίδιες οι λέξεις μερικές φορές περιγράφουν διαφορετικές εκκλησιαστικές πραγματικότητες. Όροι που χρησιμοποιούνται και από τις δύο πλευρές αλλά περιγράφουν διαφορετικές πραγματικότητες - είτε κατά τη διάρκεια της ιστορίας, είτε κατά την ίδια περίοδο - θα πρέπει να οριστούν με σαφήνεια. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για όρους που χρησιμοποιούνται κατά κόρον, όπως Καθολικότητα, Πρωτείο, Συνοδικότητα [με αποκλειστική αναφορά στους επισκόπους, ΣτΜ)], Συλλογικότητα και πολυεπίπεδη Συνοδικότητα [Conciliarity - με αναφορά στο συνολικό σώμα της Εκκλησίας, ΣτΜ)]. Ο όρος „Sobornost“, για παράδειγμα, μπορεί σήμερα να νοηθεί με την έννοια της Καθολικότητας ή της πολυεπίπεδης Συνοδικότητας, αλλά είναι έντονα επηρεασμένος και από τη φιλοσοφική και θεολογική περιρρέουσα ατμόσφαιρα της Ρωσίας του 19^{ου} αιώνα. Παρομοίως, θα πρέπει να αποφύγουμε μία κατανόηση της έννοιας του Πρωτείου στην κατεύθυνση του συγκεντρωτισμού ή της έννοιας της Συνοδικότητας στην κατεύθυνση της αποκέντρωσης.

(4) Η Δεύτερη Σύνοδος του Βατικανού σημαδεύτηκε από την επιθυμία των Πατέρων της Συνόδου «να μεταδώσουν στους πιστούς ένα συνεχώς αυξανόμενο ζήλο για τη χριστιανική ζωή» και «να προωθήσουν ό,τι μπορεί να συμβάλλει στην ενότητα όλων εκείνων που πιστεύουν στο Χριστό» (Σύνταγμα περί θείας Λατρείας, Ν.1). Μ' αυτή την έννοια η ίδια η Σύνοδος αντιμετώπισε τον εαυτό της ως μία ποιμαντική Σύνοδο, που δεν επιθυμεί να ξεστομίσει αναθέματα, αλλά μάλλον να παρουσιάσει τη διδασκαλία της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο με θετικό τρόπο. Οι διατυπώσεις της Συνόδου είναι δεσμευτικές για την Καθολική Εκκλησία και έχουν χαρακτήρα καθοδηγητικό, αλλά επιπλέον έχουν και οικουμενική σπουδαιότητα.

(5) Όπως όλες οι Σύνοδοι, έτσι και η Δεύτερη Βατικανή Σύνοδος έλαβε υπόψιν της τις προηγούμενες Συνόδους. Το Βατικανό II ασχολήθηκε με το ζήτημα της κατανόησης της Επισκοπής και της σχέσης της με τον Πάπα, το οποίο είχε μείνει ανοιχτό από το Βατικανό I, και προσπάθησε να βρει μια απάντηση. Έτσι, οι Πατέρες της Συνόδου καταπιάστηκαν με τους ορισμούς του Βατικανού I σχετικά με το παπικό Πρωτείο και τις συμπλήρωσαν τονίζοντας το ρόλο των επισκόπων. Στα πλαίσια της πρόσληψης των διατυπώσεων του Βατικανού I εξετάστηκαν ταυτόχρονα και μία σειρά από επιφυλάξεις, οι οποίες είχαν εκφραστεί από μία μειοψηφία τότε και τώρα ενσωματώθηκαν στις δηλώσεις του Βατικανού II περί του παπικού Πρωτείου. Αυτό είχε ως στόχο να επιφέρει μία ισορροπία μεταξύ του Πρωτείου και της Συνοδικότητας.

(6) Το περί Εκκλησίας Σύνταγμα "Lumen gentium" παραπέμποντας στην Πρώτη Εκκλησία τονίζει το μυστηριακό χαρακτήρα του επισκοπικού αξιώματος και τη σημασία της συλλογικότητας των Επισκόπων, οδηγώντας έτσι την καθολική Εκκλησιολογία πιο κοντά στην ορθόδοξη. Μέσω διαρθρωτικών αλλαγών ενισχύθηκε το αξίωμα του Επισκόπου, αν και πολλοί κρίνουν, για παράδειγμα, τις αρμοδιότητες των επισκοπικών συνόδων στη σημερινή τους μορφή ως μη ικανοποιητικές. Εξάλλου, η εφαρμογή του "Lumen gentium" στο Εκκλησιαστικό Δίκαιο αντιστοιχεί μόνο εν μέρει στα ιδεώδη της Συνόδου. Αυτό οδηγεί σε μία συνεχή συζήτηση στους κόλπους της Καθολικής Εκκλησίας για τη σχέση μεταξύ του Πρωτείου και της Συνοδικότητας.

(7) Το περί θείας Λατρείας Σύνταγμα ήταν το πρώτο έγγραφο της Δεύτερης Βατικανής Συνόδου το οποίο καταπιάστηκε με λειτουργικά ζητήματα, τα οποία είχαν ήδη προετοιμαστεί από καιρό, και εξέφρασε την επιθυμία για ανανέωση της χριστιανικής ζωής. Κατά την υλοποίηση της λειτουργικής μεταρρύθμισης, προέκυψαν δυσκολίες λόγω της έλλειψης ισορροπίας μεταξύ της εξουσίας του Πρώτου (Πάπας, Κουρία) και των συνοδικών δομών (επισκοπικοί σύνοδοι, μεμονωμένοι επίσκοποι, κλπ.)

(8) Με το περί Ανατολικών Εκκλησιών Διάταγμα η Δεύτερη Βατικανή Σύνοδος ενίσχυσε σαφώς τη θέση των Πατριαρχείων της Ανατολής στους κόλπους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Ωστόσο, αυτό το Διάταγμα δεν κατάφερε να καθορίσει με σαφήνεια τη σημασία των Πατριαρχείων της Ανατολής και τη σχέση τους με την Λατινική Εκκλησία. Οι ανατολικοί καθολικοί Πατριάρχες επιθυμούν να ασκήσουν τη δικαιοδοσία τους (potestas) ακόμα και έξω από την περιοχή του Πατριαρχείου τους, προκειμένου να διατηρήσουν τις πνευματικές τους παραδόσεις.

(9) Ορθόδοξες φωνές σχολιάζοντας το Βατικανό ΙΙ εκτιμούν τη μεγάλη βαρύτητα που δόθηκε στη συλλογικότητα των Επισκόπων, αλλά αποκτούν την εντύπωση, από την ανάγνωση του "Lumen gentium", ότι το σώμα των Επισκόπων εξαρτάται πάντα από τον Πάπα, ενώ ο Πάπας από την πλευρά του δεν εξαρτάται από αυτό. Επίσης, το γεγονός ότι το αλάθητο της Εκκλησίας είναι πολύ στενά συνδεδεμένο με το αξίωμα του Πάπα είναι προβληματικό από ορθόδοξης άποψης. Εκτός αυτού, τα έγγραφα τόσο του Βατικανού Ι όσο και του Βατικανού ΙΙ θεωρούνται συχνά στατικά, ενώ η δυναμική εξέλιξη της Καθολικής Εκκλησίας πριν και μετά τις Συνόδους δε λαμβάνεται σχεδόν καθόλου υπόψιν, πράγμα που αποτελεί ένα βασικό πρόβλημα. Το ζήτημα της πρόσληψης του Βατικανού ΙΙ από την ορθόδοξη πλευρά χρήζει περαιτέρω εντατικής μελέτης.

(10) Μία σημαντική πτυχή του προβληματισμού μας αναφορικά με τη σχέση μεταξύ του Πρωτείου και της Συνοδικότητας συνίστατο στο ερώτημα του πώς μπορεί να διασφαλιστεί μία στενή σχέση μεταξύ της κοινωνίας των Εκκλησιών και της συλλογικότητας των Επισκόπων. Οι Επίσκοποι είναι μάρτυρες της Πίστεως των Εκκλησιών τους, αλλά φέρουν την ευθύνη και για την Εκκλησία στο σύνολό της. Το χάρισμα που λαμβάνουν στο μυστήριο της χειροτονίας τους σε Επισκόπους, τους καθιστά υπηρέτες της κοινωνίας - όχι μόνο στη δική τους τοπική Εκκλησία, αλλά και μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών, όπως υποδηλώνει η επίθεση των χειρών από τους Επισκόπους των γειτονικών σημείων. Η ιεραρχία δεν μπορεί να διαχωριστεί από το Σώμα της Εκκλησίας. Το ότι υπάρχουν Επίσκοποι χωρίς ρητή αναφορά σε μία τοπική Εκκλησία, είναι ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο. Έτσι, το ερώτημα που τέθηκε εκ των προτέρων για το Βατικανό Ι, καθώς και για τη Σύνοδο της Μόσχας τα έτη 1917/18, είναι εάν θα πρέπει να επιτρέπεται να λάβουν μέρος στο Σύνοδο μόνο επαρχιούχοι επίσκοποι. Η ύπαρξη τιτουλαρίων επισκόπων, πρωτοσυγκελλευόντων και βοηθών επισκόπων στην Καθολική Εκκλησία αλλά και σε ορισμένες Ορθόδοξες Εκκλησίες δεν αποτελεί μέρος της αρχαίας παράδοσης και θέτει έτσι ένα εκκλησιολογικό πρόβλημα.

(11) Η ιστορία της πρόσληψης του Βατικανού ΙΙ δείχνει ότι δεν έχει καταστεί δυνατό να εξισορροπηθεί η υφιστάμενη τάση για συγκεντρωτισμό στην Καθολική Εκκλησία. Ένα παρόμοιο πρόβλημα τίθεται στην Ορθόδοξη Εκκλησία, σε περιπτώσεις που οι Αυτοκέφαλες και Αυτόνομες Εκκλησίες έχουν δυσκολίες στη μεταξύ τους συνεργασία και στην πρακτική εφαρμογή της Συνοδικότητας.

Κλείνοντας τη συνάντηση οι δύο συμπρόεδροι ευχαρίστησαν τη μοναστική Κοινότητα του Bose για τη φιλοξενία τους, και τη Σύνοδο των Ιταλών Επισκόπων για την οικονομική υποστήριξη της συνδιάσκεψης.

Στην Κοινή Ομάδα Εργασίας Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών Άγιος Ειρηναίος ανήκουν εικοσιέξι θεολόγοι, δεκατρείς ορθόδοξοι και δεκατρείς ρωμαιοκαθολικοί, από διάφορες χώρες της Ευρώπης και από τις ΗΠΑ. Ιδρύθηκε το 2004 στο Paderborn (Γερμανία) και από τότε έχει συνεδριάσει στην Αθήνα (Ελλάδα), στη Chevetogne (Βέλγιο), στο Βελιγράδι (Σερβία), στη Βιέννη (Αυστρία), στο Κίεβο (Ουκρανία), στο Magdeburg (Γερμανία) και στην Αγία Πετρούπολη (Ρωσία). Στο Bose συμφωνήθηκε ότι η επόμενη συνεδρίαση της Ομάδας Εργασίας θα πραγματοποιηθεί το Νοέμβριο του 2013 στη Θεσσαλονίκη.

